

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

Gizay DAVER

<https://orcid.org/0000-0001-5427-0741>

Sorumlu yazar: gizaydaver@gmail.com

Özet

Finans endüstrisinde taraflar arasındaki ilişkileri üç aşamada gerçekleşen dönüşüm ve gelişim olarak değerlendirebiliriz. İlk aşama insanın insanla (insan – insan) etkileşimidir. İkinci aşama insanın bilgisayarla (insan – bilgisayar) etkileşimi, üçüncü ve son aşama bilgisayarın bilgisayarla (bilgisayar – bilgisayar) etkileşimidir. Gerçekleştirilen işlemlerin çoğunluğunun veri ile ilişkili olduğu finans endüstrisinde, insan en kolay ikame edilecek faktör olarak değerlendirilebilir. Ancak yakın gelecekte finansal işlemlerin insan faktörü dışlanarak bilgisayar – bilgisayar arasında olması beklenmemektedir. Uzun vadede kaçınılmaz olduğu öngörülen bu senaryo için finansal sistemde bilgisayar – bilgisayar etkileşiminin sorunsuz gerçekleştirilebileceği alt yapının hazırlanması gerekmektedir. Bunu gerçekleştirecek olan insanoğludur. Türkiye özelinde, Türkiye Bankalar Birliği (TBB) tarafından derlenen finansal verilerin ve oluşturulan raporların niteliksel özellikleri, insan – bilgisayar etkileşimi açısından incelenmiştir. Bilgisayar – bilgisayar etkileşimine geçilebilmesi için geliştirilmesi gereken noktaların olduğu tespit edilmiştir. İnsan – bilgisayar etkileşiminin daha sağlıklı gerçekleştirilebilmesi için bir dizi düzeltme önerisi ve bazı tespitler sunulmuştur. Bu tespitlerden en önemlisi, değişen finansal koşullara uyum sağlama amacıyla gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin, mali tablolardan toplanan verilere etkileri olduğudur. Bu düzenlemelerin etkileri mali tablolara yansıtılırken, insanların kullanımı açısından işlevselliğin artırılmasıyla sonuçlanacak bir süreç gözetilmektedir. Ancak, geleceğin teknolojisi bilgisayar – bilgisayar etkileşimi açısından aynı işlevsellik artışı gözlenmemektedir. Bu tespitin en önemli nedenlerinden biri meta veri eksikliğiyle, tek veri tabanında veri seti sürekliliğinin sağlanamamasıdır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Hükümet Politikası ve Düzenleme, Büyük Veri Setleri Modelleme ve Analiz.

Scrutinizing the Qualitative Characteristics of Financial Information and Reports Provided in Data Set of the Banks Association of Turkey

Abstract

Relations between parties in the finance industry can be evaluated as the transformation and development process that taken place in three stages. The first stage is human – human interaction. The second stage is human – computer interaction and the third and the last one is computer – computer interaction. The most easily substituted factor can be considered as the human in the finance industry where the most of the transactions are related to the data. However in the mean time financial transactions are not expected to take place between computer – computer, by excluding humans. In the long run, humankind is responsible for the generation of zero problem computer – computer interaction infrastructure. The qualitative characteristics of the financial data and reports compiled by the Banks Association of Turkey were examined in the terms of human – computer interaction. It has been determined that there are improvement nodes to reach computer – computer interaction phase. For a smoother human – computer interaction, as well as computer – computer interaction, a series of correction suggestions and some notes to be taken in to account are presented in the article. The most important determination of this article is that the regulations made in order to adapt to the changing financial environment have effects on the data collected from the financials. While the effects of these regulations are reflected in the financial statements, a process that will result as the increased functionality for the use of people. However, the same increase in the functionality of computer – computer interaction can not be observed which is considered as the futures technology. One of the most important reasons for this determination is the presence of two different data sets where the continuity could not be provided with the lack of meta data files.

Keywords: Banking, Government Policy and Regulation, Large Data Sets: Modeling and Analysis.

GİRİŞ

İşletme bilimi öğretilerinde, işletme yönetimlerinin, yürütmekte olduğu faaliyetlerle ilgili bilgileri çeşitli amaçlarla paylaştığı ve işletmenin çevre faktörlerinin bilgileri takip ettiği belirtilmektedir. Örneğin, finans teorisinde sinyal etkisi olarak bilinen kavram, kökenlerini bu tarz paylaşımlardan almaktadır. İşletme yöneticilerinin gerçekleştirdiği paylaşımlarla varmak istediği amaçlardan birisinin mevzuatın gerektirdiği yükümlülüklerin yerine getirilmesi olduğu belirtilmelidir. Tuncer, Ayhan, ve Bacacı Varoğlu, (2008:137) tarafından sunulmakta olan, “yöneticilerin gerçekleştirdikleri karmaşık, hem tekrarlayan hem de yenilikçi süreçleri kapsayan ve bir örgüt içinde yürütülen faaliyetler bütünü” şeklindeki yönetimin tanımı, Makyavelist düşünce çerçevesinde anlamsal kayıp veya değişim yaşamamaktadır. Davranışlar ve amaçlara ulaşma arasındaki ilişkiler Makyavelist düşüncede tartışılırken, aynı davranışları sergileyen iki kişiden birinin amacına ulaşmasının ve diğerinin amacına ulaşmamasının söz konusu olabileceği bilinmektedir. Ayrıca, farklı davranan iki kişinin aynı sonuca ulaşabileceği tespitleri de sunulmaktadır. Bu sonuçların çeşitli faktörlerden kaynaklanabileceği belirtilmektedir(Machiavelli, 2012). İşletmelerin, paylaşımlarıyla varmak istedikleri hedefler veya amaçları aynı olsa da ulaşılan sonuçların farklı olabilmesi çeşitli faktörlere bağlanabilir. Ancak; konu mevzuat olduğunda, kanunun sağladığı hareket alanının veya çerçevenin dışına çıkılmaması gerekmektedir. Hatta daha da önemlisi, varılabilecek sonuçlardaki farklılık kanuna uymamaktan kaynaklanmamalıdır. Bu noktada koyulan kuralların toplumun genel refahı için olduğunu hatırlamak ve hatırlatmakta yarar görülmektedir. Kanuna uymama, işletmeler ve işletme yöneticileri açısından kısa süre içerisinde arzu edilen duruma varmayı sağlayabilir. Rakiplerden pozitif yönde ayrışma avantajı da getirebilir. Çekici yönlerine rağmen etik midir? Belki de esas sorgulanması gereken nokta budur. Machiavelli'nin Prens adlı eserinde, yönetimi ele geçirme amacına ulaşmak için geniş bir yelpazeden yöntemler önerilmektedir. Bu minvalde öneriler, devlet yönetimi sürecinde de amaca ulaşmak için sınır tanımayan biçim ve çeşitlerde sunulmaktadır. Sınır tanımazlığın, günümüz koşullarında finansal sistemin ana direği olarak nitelendirilebilecek güven unsurunu zedeleyeceği düşünüldüğünden, düzenlemelerin sağladığı esneklikler dahilinde kalmak gerektiğine inanılmaktadır. Sektör icracısı bakış açısı yerine, finans ve bankacılık bölümü akademisyeni bakış açısından finansal sistemin, bankacılık sektörü özeline yönelik bir dizi tespit ve önerme takip eden bölümlerde sunulacaktır.

Machiavelli'nin devriyle içinde bulunduğumuz dönem kıyaslandığında, çeşitliliğin her açıdan çok daha fazla; değişimin ve dönüşümün ise çok daha hızlı olduğunu belirtmek gerekmele beraber, Machiavelli'nin tespitlerindeki gerçekliğin halen yaşamakta olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Her devri kendi içerisindeki dinamiklerle değerlendirmek bir gerekliliktir. Gerçek ve/veya tüzel kişilikleri buldukları çevreden bağımsız olarak değerlendirmek yanıltıcı sonuçlara ulaşmaya neden olabilir. Bu nedenle finansal sistem ve finansal sistem etkileşimleri düşünülürken fon arz edenler, fon talep edenler, fon arz ve talebini gerçekleştirmeye yarayacak enstrümanlar, transferleri kolaylaştıracak araçlar, transferlerin ahenk içerisinde sürdürülmesini, kaydedilmesini, raporlamasını ve finansal aktörlerin hesap verilebilirliğini sağlayacak hukuku ve kanuni düzeni bir bütün olarak düşünmek illüzyon veya yanılsama büyüüne kapılmamak için bir ön gereklilik olarak düşünülmelidir.

Türk finansal sisteminin temel dinamiği olan bankaların, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu(BDDK)'na sunmak için, yatırımcılara sunmak için, Türkiye Finansal Raporlama Standartları(TFRS)'na uymak için, özetle farklı ihtiyaç ve farklı faydalanıcılar için ihtiyaca ve kullanım amacına uygun olarak farklı mali tabloları kullanıma sunmakta olduğu gözlemlenmektedir (Akbank, 2020). Bu mali tablolarda sunulan içeriklerdeki farklılıkların, dikkatle incelenmediği ve doğru şekilde ele alınmadığı takdirde mali tabloların mukayese olanağını kısıtlayacak şekillerde karşımıza çıkabileceği ayrıca gözlemlenmektedir. Örneğin, TFRS'ye göre finansal rapor oluştururken, Diğer Faiz Gelirleri kalemine Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizlerin dahil edilmesi örneği ile karşılaştırılabilirliği gibi...(Akbank T.A.Ş., 2019; PwC Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş., 2020). Bu ve bunun gibi nedenlerle, standartlar ve sunum sistemlerinin değişebileceği her zaman göz önünde bulundurulmalı ve tamamlayıcı mali tablo dipnotları dikkatle ele alınmalıdır.

Sunulmuş olan “güzel” örnek raporların incelenmesinden de görüleceği üzere (bu ve benzeri işlemlerde kanunun tanıdığı sınırlar içerisinde kalınıyor olsa bile) şeffaflığın kaybedildiği ve uzun vadeli

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

sonuçlarının “zorlayıcı” olacağı düşünülebilir. Öne sürülen düşüncenin geçerli olma ihtimali yüksektir. Sistemler, Machiavelli'nin prenslik çeşitleri ve devlet yönetim biçimlerinde gözlemlendiği gibi, çevresel faktörlerle beraber değişebilmekte ve sistem içindeki veya dışındaki durumlardan fayda sağlamak için değişimleri okuyabilmek ve hatta değişimde yer almak gerekebilmektedir. Konumuz ve tartışma alanımız finansal sisteme ve finansal sistemde paylaşımına ilişkin olduğu için takip eden paragraflarda öncelikle bazı bilgiler sunulacaktır.

- Türkiye Muhasebe Standardı, Türkiye Finansal Raporlama Standardı, Türkiye Muhasebe Standardı Yorum ve Türkiye Finansal Raporlama Standardı Yorum adlarıyla yayımlanan standartların tamamı Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) olarak adlandırılmaktadır(Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2018).
- 5411 sayılı Kanunda yer almakta olan Bankalar, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararının ekli listesinde bulunmalarının bir sonucu olarak münferit (konsolide olmayan veya solo) ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında TFRS'leri uygulama zorunluluğundadır(Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 2018).
- Türkiye'de faaliyet gösteren bütün mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları 5411 sayılı Kanun hükümlerine göre faaliyet izni aldıkları tarihten itibaren bir ay içinde Türkiye Bankalar Birliği(TBB)'ne üye olmak, bu TBB Statü hükümlerine uymak ve TBB'nin yetkili organlarının aldığı kararları uygulamak zorundadır(TBB, 2006).
- Bankalar sadece ana ortaklıklardan ibaret değildir ve bu konu ile ilgili tartışmaya ileride tekrar değinilecektir.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan giriş kısmında; araştırma sorusunu doğuran faktörlere, bankacılık ve finans endüstrisinde sunum ve raporlama sistem değişimleri ve TBB'nin süreçteki etkileşimine, ilişkin temel bilgilere yer verilmiştir. Bu bölüm kapsamında, süreç olarak kabul edilen 'sistem' değişiminin önemi, işletmecilik, felsefe ve sosyoloji çerçevesinde örneklenmiştir. İkinci bölümde, araştırmanın materyalini oluşturan, bilgi, belge, evrak, doküman ve malzeme, ile ilgili açıklamalar yapılmakta ve değerlendirmeler sonucu yapılan tespitler sunulmaktadır. Araştırmanın materyali, finans literatüründe yaygın olarak kullanılan bankacılıkla ilgili veriler; TBB veri sorgulama sisteminden sağlanan veriler; banka faaliyet, denetim ve finansal raporları; mevzuat düzenlemeleri ve diğer materyal, olarak özetlenebilmektedir. Üçüncü bölümde, bankacılık ve finans endüstrisi çalışmalarında veri setinde sürekliliğin sağlanması ve tarihi veri kullanılarak yapılacak çalışmaların sağlıklı yürütülebilmesi için, tespit edilen sorunlara çözümler çerçevesinde bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında genel bir değerlendirme sunulmuştur.

MATERYAL VE YÖNTEM

Gelişen teknoloji, farklılaşan koşullar ve 'zorlayan' çevre faktörleri ile birlikte mevzuat ihtiyaçlara cevap verebilecek değişikliklerle evrimleşmektedir. Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve revizyonlarıyla, Muhasebe politikalarını, Kavramsal Çerçeve' ye göre geliştiren finansal tablo hazırlayıcıları için 01/01/2020 tarihi ve sonrasında başlayan yıllık hesap dönemlerinde yeni uygulamalar başlamıştır. Türkiye Bankalar Birliği de bu değişikliklerden payını almıştır. Yıllar içerisinde “Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ” de gerçekleşen dönüşümle birlikte düşünüldüğünde, Kavramsal Çerçeve Revizyonu ile gelinen noktada bir değerlendirme yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyacın önemi şöyle özetlenebilir: Finans ve bankacılık çalışmaları çoğunlukla zaman serisi şeklinde kurgulandığı için verilerin sürekliliği konusu özel bir önem ve hassas bir yaklaşım gerektirmektedir.

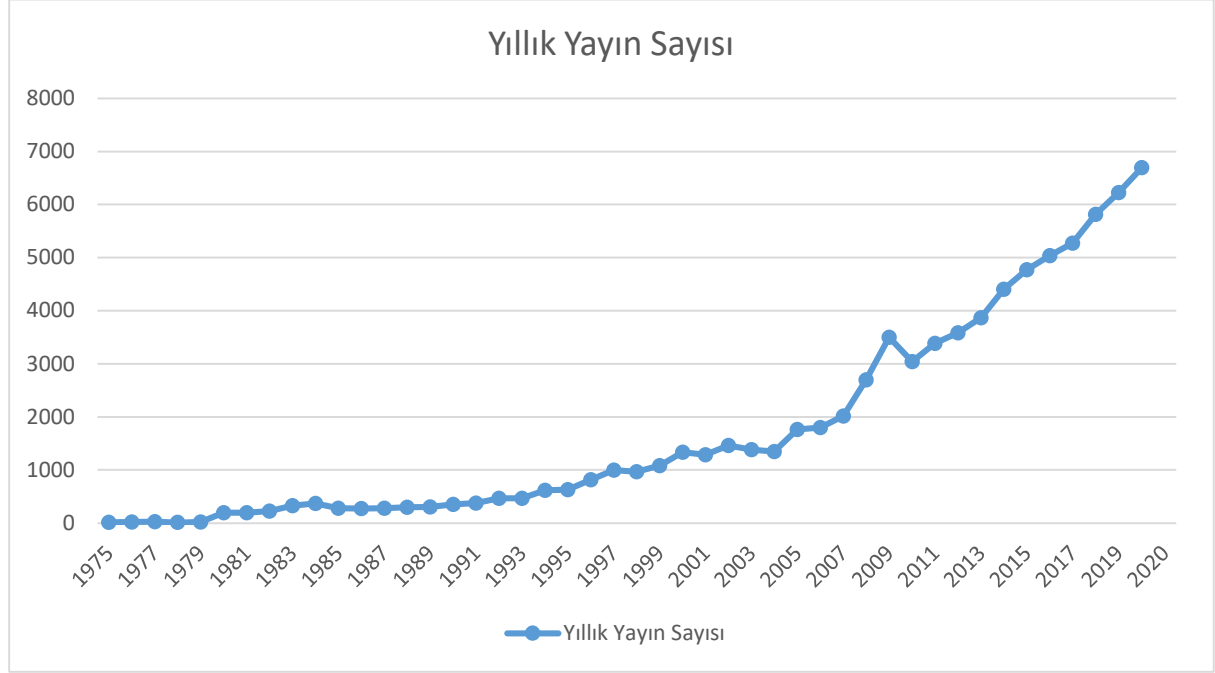
Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçevde, genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcıları, mevcut ve potansiyel yatırımcılar, borç verenler ve kredi veren diğer taraflar olarak tanımlanmaktadır(Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve 2018 Sürümü, 2019). Bu tanımlamada akademik birimler finansal tablo kullanıcıları arasında açık olarak sayılmıyor olsa dahi, finans başlığı özelinde, finansal tablolardan faydalanarak çalışmalar yapan akademisyenler finansal tabloların asli kullanıcıları arasında yer almaktadır. Bu nedenle Finansal Raporlamanın Amaçları

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

arasında akademik çalışmalarda ihtiyaç duyulacak bilgilerin sağlanmasının da sayılması uygun olacaktır. Literatür çalışması kapsamında öncelikle bankacılık çalışmaları uluslararasından, ulusala doğru bir sınırlandırılmaya tabi tutulacaktır.

Thomson Reuters Web of Science(WOS) üzerinden her yıl için yayın başlıklarında yapılan alanyazın taramasında 'Banking' sözcüğünü içeren çalışmaların 1975 yılından 1979 yılına kadar çift haneli sayılarda olduğu, 1980 yılından 1998 yılına kadar üç haneli sayılarda olduğu, 1999 yılından itibaren dört haneli sayılarda olduğu gözlemlenmiştir. 2018, 2019 ve 2020 yıllarında sırasıyla 5813, 6224 ve 6695 yayın gözlemlenmiştir. 2021 yılı verileri henüz tamamlanmamış olup Şekil 1' den görüleceği üzere bankacılık alanındaki çalışmalar artan popülerliğini korumaktadır.

Şekil 1. WOS alanyazınında 'Banking' sözcüğü içeren yıllık yayın sayıları

Türkiye için, finans ve bankacılık özelindeki çalışmalar DergiPark üzerinden incelendiğinde, bankacılık sözcüğü 31.05.2020 tarihi itibarıyla toplam 1471 sonuç getirmektedir. Bu sonuçların 1225 adeti 2002 yılı sonrasındaki yayınlardan kaynaklanmaktadır. 2012 sonrasında 1168 adet yayın bulunmaktadır, yani 1471 çalışmanın 1168 adeti son 10 yıl içerisinde gerçekleşmiştir. 2017 sonrasındaki çalışmalar bahsi geçen 1471 çalışmanın 698 adeti olup, bankacılık alanında yapılan çalışmaların yaklaşık yarısı 2017 sonrasında gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalar dünyaya benzer şekilde yıldan yıla artmakta ve ‘doğru’ sunulmayan verinin veya ‘doğru’ yapılmayan değerlendirmenin etkisi her geçen zaman biriminde daha yaygın olmaktadır.

Türkiye özelindeki bankacılık çalışmalarında başlıca başvuru kaynakları arasında TBB veri seti kullanılmaktadır. “TBB Statüsü”nde “Birliğin amacı, yetki ve görevleri” başlıklı 4. maddenin 2. fıkrasının “1” bendinde “Gizlilik niteliği taşımayan banka istatistiklerini toplamak ve kamuoyuna duyurmak” TBB’nin amacını gerçekleştirmek için yerine getirdiği görevler arasında sayılmaktadır(TBB, 2006). Bu görev doğrultusunda TBB veri seti bünyesinde toparlanan veriler ve kamuya açıklanan finansal tablolar, “Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” gereği TBB’ye verilen veya bırakılan bilgilerdir. Bankalarla ilgili bu verilerin TBB’ye kanun metni içerisindeki kullanımıyla “tevdi edilmesi” mevzuat ile güvence altına alınmıştır. Adı geçen yönetmeliğin 14. Maddesi bu konuyu düzenlemektedir. Finansal raporların sunumu ve yayımlanması ile ilgili olan 14 üncü maddedeki bazı fıkralar 2019 yılı içerisinde değişikliklere uğramıştır(Bankaların Muhasebe Uygulamalarına Ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2006).

Finansal raporların sunumu ve yayımlanması ile ilgili olan 14 üncü maddedeki değişikliklerden kaynaklanabilecek olası hatalı çıkarımların sonuçları, genel amaçlı finansal tablolara güvenmek zorunda

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

olan asli kullanıcılar açısından özel olarak değerlendirilmelidir. Konunun hassasiyet ve ciddiyeti açıktır. Önemlilik kavramı, “Bilgilerin verilmemesinin, yanlış verilmesinin veya gizlenmesinin; genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcılarının belirli bir raporlayan işletme hakkında finansal bilgi sağlayan finansal raporlara dayanarak verecekleri kararları etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa, bu bilgi önemlidir.” şeklinde Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve tanımlanırken, asli kullanıcıların, yani mevcut ve potansiyel yatırımcıların, borç verenlerin ve kredi veren diğer tarafların birçoğunun, raporlayan işletmelerden doğrudan kendilerine bilgi sağlanmasını talep etme imkânı bulunmadığı özel olarak belirtilmekte ve ihtiyaç duyulan finansal bilgilerin çoğu için genel amaçlı finansal raporlara güvenmek zorunluluğuna işaret edilmektedir.

Kavramsal çerçevenin bir standart veya bir kanun olmaması çeşitli anlamlar barındırmaktadır. Birinci olarak kavramsal çerçeve ile yürürlükte olan standartlar ve/veya standart hükümleri arasında sapsmalar bulunabileceğidir. İkincisi ve bu çalışmanın çok önemli bir noktası olma nedeni, kavramsal çerçevede yer alan hükümlerin yürürlükteki standart veya standartlardaki herhangi bir hükmün yerine geçmemesi anlamına gelmesidir.

Bankacılık ile ilgili literatür gelişmelerine bakıldıktan, TBB veri setinin kanuni dayanağı incelendikten ve konunun önemli kısaca belirtildikten sonra TBB veri setinde sunulan finansal bilginin ve oluşturulan raporların niteliksel özelliklerinin irdelenmesi için temel bazı kavramları ele almak faydalı görülmektedir.

Paylaşılmış olan finansal bilginin faydası, “Temel niteliksel özellikler”, “Destekleyici niteliksel özellikler” ve “Maliyet kısıtı” kalemleri çerçevesinde üç ana kalemde değerlendirilmektedir(Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve 2018 Sürümü, 2019).

Temel niteliksel özellikler, “İhtiyaca uygunluk” ve “Gerçeğe uygun sunum” olmak üzere iki ana başlıkta yer almaktadır. İhtiyaca uygun finansal bilgi, kullanıcılar tarafından verilen kararları etkileme gücüne sahip bilgidir. Bilgi, sunmayı amaçladığı hususun özünü gerçeğe uygun olarak sunmalıdır. Gerçeğe uygun sunum için bilgi olabilecek en yüksek düzeyde tam, tarafsız ve hatasız olmalıdır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve 2018 Sürümü, 2019).

Destekleyici niteliksel özellikler, “Karşılaştırılabilirlik”, “Doğrulanabilirlik”, “Zamanında Sunum” ve “Anlaşılabilirlik” olmak üzere dört ana başlıkta yer almaktadır. Sunulan bilginin faydalı olması için bilginin sunumu ve kullanımı için katlanılan maliyetleri doğrulaması gerekir, ayrıca belirtilmelidir ki destekleyici niteliksel özellikler faydalı olmayan finansal bilgiyi faydalı hale getirmez(Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve 2018 Sürümü, 2019).

Finansal bilgiden fayda sağlanması için yararlanıcının çeşitli ihtiyaçlarına cevap verebilir, gerçeğe uygun ve anlaşılabilir şekilde sunulmuş olması başlangıçta aranan nitelikler olarak sıralanabilir. Finans endüstrisinde ve özellikle de bankacılık alanı özelinde geçmiş ile gelecek arasında süreklilik çerçevesinde, kopma olmadan, bir bağ kurulabilmesi için sunulan bilgilerin ve oluşturulan raporların belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Değişim ve dönüşüm sürecinde zaman zaman, arandığı(olması gereken) bağlarda kopmalar gözlemlenebilmektedir. Bağların yeniden kurulması, bozulan bağların onarılması, finansal verinin fayda sağlanması için önemli görülmektedir. Önemli görülen bu noktada, bozulan bağların yeniden tesisi fayda maliyet açısından ‘zorlayıcı’ boyutlara gelebilmektedir.

TBB’nin misyonu, “Bankacılık sektörünün hak ve menfaatlerini korumak, rekabet gücünün artırılmasına, haksız rekabetin önlenmesine, bankacılık mesleğinin gelişmesine ve finansal istikrarın sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır.” şeklinde web sayfasında tanımlanmaktadır(Türkiye Bankalar Birliği, 2020). Bu tanımın dayanağı TBB Statüsü adlı mevzuat metninden özellikle de 4/1 maddesinden kaynaklanmaktadır(TBB, 2006). Belirlenen misyon doğrultusunda, önleyici ve düzeltici tedbirlerin sisteme uyarlanmasına ve uygulanmasına öncülük edilmesi, düzenleyici ve denetleyici otoriteler kadar TBB’nin de sorumluluk alanındadır.

Çalışmayı neden yapıyoruz, Amaç ne?

Finansal tabloların asli kullanıcılarının çerçevesi önceki kısımda akademinin de dahil edilerek genişletilerek çizilmiştir. Finans endüstrisinin geleceği olarak düşünülen, verinin bilgisayarlı görü teknolojileriyle otomasyona tam uyumlu hale getirilmesi için gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı, ortak

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

veri gönderim seti ile derlenen, TBB istatistik ve veri sorgulama sisteminde yer almakta olan, bilgilerde karşılaşılabilecek kopmalar için finans ve bankacılık alanından akademisyen bakış açısıyla bir dizi düzeltme önerisi sunmaktır. Finans disiplini yanı sıra, hibrit biçimlerde kullanılacak istatistiksel analiz yöntemleri, kural tabanlı yaklaşımlar ve hatta makine öğrenmesi ile derin öğrenme gibi yapay zeka çözümleri, derlenen finansal verinin analitiği için diğer düzeltme alanları olarak listelenebilir. Uygulayıcılar açısından çeşitli kısıtlayıcılar olabileceği de göz önünde bulundurularak ortak bir paydada buluşulabileceği düşünülmektedir. Öneriler sunulurken hem istatistiksel veri sorgulama sisteminde raporlanmakta olan, hem de kullanıma hazır olarak TBB’ce sunulan raporlarda dikkat edilmesi gerektiği düşünülen bazı noktalar sırayla tartışmaya açılacaktır. Yapılan değerlendirme ve tartışmalarla TBB tarafından sunulan bilgilerin kullanımıyla gerçekleştirilecek çalışmalarda gözden kaçırılacak noktalara dikkat çekilmesi finans ve bankacılık alanında sağlanan bir katma değer olarak sunulabilecektir, bunun yanı sıra akademisyenler ile uygulamacılarca yapılacak olan değerlendirmelerde hatalı çıkarımların önlenmesinin sağlanması bir diğer katma değer olarak sunulabilir.

Çalışmanın sınırları: 2017 sonrasında işletme finans konusu filtresinde banka*(cılık) çalışmaları

Dergi Park üzerinden 2017 yılı sonrasında işletme finans alanında “Banka*” anahtar kelimesiyle gerçekleştirilen tarama sonucunda hem TBB bünyesindeki hem de TBB dışındaki finansal kurumları içeren sonuçlar incelenmek üzere filtrelenerek raporlanmıştır. “Bankacılık” yerine “Banka*” taraması kullanılma nedeni arama motorunun çalışma sisteminden kaynaklanmaktadır. “Banka*” anahtar kelimesi ile taramayı gerçekleştirmek bankacılık, bankalar gibi son ekleri de içeren sonuçları sağlayacağı için daha geniş bir sonuca ulaşmaya imkân tanıyacaktır. Alan daraltması konusuna hâkim bir eleştirmen, banka, bankalar, bankacılık gibi genişletme uygulanırken “işletme finans” şeklindeki konu daraltmasının neden uygulandığı sorusunu öne sürülebilir. Bu karar sorgulanmasına şöyle cevap verilebilecektir: Sosyal bilimlerde, diğer disiplinlerle (örneğin, iktisat ve işletme gibi) etkileşim veya disiplinler arası etkileşim yoğun olduğundan daraltmaya gidilmiştir. Ulaşılmak istenilen amaca uygun olarak konunun gerektiğince sınırlanması ve işletme finans alanı özelinde kalınması için bilinçli olarak böyle bir daraltma kullanıldığı belirtilmelidir. İşletme finans konusundaki sınırlamaya rağmen çalışmanın başlığı ve içeriği açısından kullanılan finansal oranlar benzer olsa da Özkan, 2020 çalışması gibi TBB bünyesinde olmayan bankaları içeren çalışmalar raporlanmış ve elde edilen sonuçtan çıkartılmıştır. Bu eksiltme örneğinden de görüleceği üzere Türkiye Katılım Bankaları Birliği bünyesindeki bankalar da raporlama sonuçlarında sınırlar içerisindedir. Araştırılan konu kapsamına girmediğinden bu ve benzeri çalışmaların sonuçlardan ayıklanması gerçekleştirilmiştir, yeni bir çalışma katılım bankaları için düzenlenebilir. Ayrıca raporlanan sonuçlardan, TBB veri sorgulama sisteminden faydalanmayan veya TBB kapsamındaki finansal bilgi ve rapor gibi materyalden faydalanmayan çalışmalar da çıkartılmıştır.

Kullanılan Veriler

Bir önceki başlıkta sınırları çizilen literatür ile birlikte, TBB veri sorgulama sistemi ve istatistiksel raporlar arasında yer alan bilanço verilerine dayalı analiz ve raporlardan, seçilmiş rasyolar başlığında sunulan oranlar kullanılarak bulgular ve tartışma başlığında süreklilik tartışmasına konu edilen veriler Tablo 1’de sunulmuştur. Çalışmaya konu olan Tablo 1’de sunulmuş olan veriler, TBB’ce kullanıma hazır hale getirilen raporlarda sektör paylarından, sermaye yeterliliğine, bilanço yapısından, aktif kalitesi, şube, kârlılık, faaliyet, likidite ve gelir gider yapısına ilişkin oranlara varıncaya kadar geniş bir perspektifte kullanılan verilerdir. Bankacılık çalışmalarında araştırılacak alanlar düşünüldüğünde sunulan ve çalışmaya dahil edilen verilerin yetersiz olduğu savı önerilebilir; ancak bu çalışma amacı doğrultusunda niteliksel özelliklerin irdelenmesi ve belirli başlı tespitlerin sunulması için Tablo 1’de sunulan veriler yeterli, hatta yapılan açıklamalar için gereklilikten biraz daha fazla, olarak belirlenmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

Tablo 1: İncelenmesi uygun görülen materyal

İhtiyaç Duyulan Veriler
(Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu)
(Özkaynaklar-Duran Aktifler)
Diğer Faaliyet Giderleri
Donuk Alacaklar
Faiz Dışı Gelirler (Net)
Kısa Vadeli Yükümlülükler
Likit Aktifler
Net Faaliyet Kârı (Zararı)
Ortalama Aktif Kârlılığı
Özkaynaklar
Sermaye Yeterliliği Oranı
Şube Başına Krediler ve Alacaklar
Şube Başına Personel (kişi)
Toplam Aktifler
Toplam Gelirler
Toplam Giderler
Toplam Krediler
Toplam Mevduat
Toplam Varlıklar

Bu çalışma kapsamında, TBB’ce kullanıma hazır hale getirilen raporlardan seçilmiş rasyolar başlığında sunulan istatistikleri hesaplamak için ihtiyaç duyulan veriler Tablo 1’de listelenmiştir. Niteliksel özelliklerinin irdelenmesinin ilk adımı için Tablo 1’de listelenenlerin veri sisteminden zaman serisi olarak çekilebilmesi gerekmektedir. Bu konu bulgular ve tartışma kısmında detaylandırılarak incelenecektir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Karar Değişkenleriyle İlgili Değerlendirme ve Tespitler

Veri setinde sürekliliğin sağlanması ve tarihi veri kullanılarak yapılacak çalışmaların sağlıklı yürütülebilmesi için bu değerlendirmelerin yapılması kaçınılmazdır.

Bankalar sadece ana ortaklıklardan ibaret değildir, ancak muhasebe politika ve uygulamaları gereği akademik çalışmalarda faydalı finansal bilgi olarak erişilebilecek kısım çoğu zaman sadece ana ortaklığa ait olmaktadır. Özetle 2020 veya 2021 yılında, geçmişe yönelik bir yıldan daha kısa süreli değişimlerin incelenmesini gerektiren ve birçok bankayı kapsayan çalışmalarda, örneğin üç aylık ve bankacılık sektöründe yer alan tüm mevduat bankalarını kapsayan çalışmalarda, ana ortaklık ve bağlı ortaklık detaylarında karşılaştırılabilirlik özelliğine sahip faydalı bilgiye erişmek olanaklı olmamaktadır (Bankacılık Kanunu, 2005; Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ, 2012; Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ, 2006; “Türkiye Bankalar Birliği,” n.d.). Bu nedenle bankalarla ilgili çalışmalar yürütülürken konsolide olmayan, münferit veya solo finansal tabloların kullanımı zorunlu olmaktadır.

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

Solo mali tablolarda yer alan bilgilerin doğruluğu azami özen ilkesine dayanmaktadır. Azami özen ile kastedilen yönetsel süreçte yer alanların, oluşturulacak ve sunulacak mali tabloların gerçeği yansıtacak şekilde, vakitlice, anlaşılabilir ve doğru hazırlanması için en iyi gayreti göstermesi ile birlikte, mali tabloların denetimi sürecinde yer alanların, olası hata, yanlış bilgilendirme, karşılaştırılabilirlikte kopma gibi yönlerden incelemelerini yaparken bu mali tabloların gerçeğe uygun düzenlenmesi için en iyi gayreti göstermesidir. Azami özen tanımlanırken dikkat edilecek olursa mali tablo hazırlığından sunumu sonuna kadar olan süreçlerde risk dağıtımını gözetilmektedir.

Bankacılıkta risk yönetimi açısından istenilen bir durum, yönetim ve denetim faaliyetlerinin icrasının ayrıştırılmasıdır. Bankaların yönetimi ve denetimi, iç kontrol ve iç denetim faaliyetleri konusu, Mustafa Tevfik Kartal ve Neşe Çoban Çelikdemir tarafından işlenirken eşgüdüm konusunun önemi beş madde ile değerlendirilmektedir. Birinci vurgu, yönetim ve denetim faaliyetlerinin ilişkili yapısı olmasına rağmen mevzuat gereği denetim komiteleriyle, yönetim kurulları yapılanmasının ayrıştırmakta olduğu ve sorumluluklarla, yetkilerin dağıtmakta olduğu bilgisine yöneliktir. İkinci madde bu faaliyetlerin yürütülme süreleri ve sıklıklarının farklılıklar arz edebilmekte olduğundan söz etmekte, üçüncü madde iç kontrol, iç denetim ve dış denetim faaliyetlerinin odak noktalarının birbirinden farklılaşabilmekte olduğuna dikkat çekmektedir. Bir başka farklılık noktası olarak üçüncü maddede sunulan süreç ve odak farklılığından kaynaklanmaktadır. Kontrol ve denetim faaliyetlerindeki yönetsel süreçlerle beraber değerlendirildiğinde, bankanın içinde bulunduğu durumun ilgili birimlerce sunulmasında farklılıklara neden olabileceğine vurgu yapılmaktadır. Son olarak belirtilen husus, faaliyetlerin odak noktalarının farklılaşabilmesi ve yetki alanlarının farklılaşmasının banka içerisinde koordinasyonun sağlanmasında güçlükler olarak gözlemlenebilmesi sonucunu doğurma olasılığıdır(Kartal & Çoban Çelikdemir, 2019).

Akademi, bankacılık ve finans öğretisi, ‘sağlıklı’ finansal analiz ve değerlendirme için dış denetimden geçmiş mali tabloların kullanılmasını önermektedir. İç denetim ve bağımsız dış denetim ayrımları, yukarıda sunulan tespitlerle beraber değerlendirildiğinde, mevcut durumda yani pratikte, finansal tablo faydalancıları açısından solo finansal tabloları kullanırken güven unsuru ön planda olmaktadır. Sunulan gerekçelerle, çalışmalarda solo mali tabloları kullanırken, denetim komitelerinin toplumun çıkarlarını ve sosyal faydayı da gözettiğine inanmaktan başka seçenek bulunmamaktadır.

Tablo 1’de listelen, çalışmaya konu olan, veriler “Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ” kapsamına girmektedir ve Tebliğ çeşitli değişikliklere uğramıştır. “Yürürlükten kaldırılan tebliğ” başlıklı “MADDE 27- (1) 10/2/2007 tarihli ve 26430 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ yürürlükten kaldırılmıştır.” ve “(2) Birinci fıkrada belirtilen düzenlemeye yapılan atıflar bu Tebliğe yapılmış sayılır.” bilgileri uyarınca tarihi verilerde kopmalar olması muhtemeldir. Bankalarca kamuya açıklanacak finansal tablolar ile bunlara ilişkin açıklama ve dipnotlar hakkında tebliğ ve değişikliklerin listesi Tablo 2’de listelenmiştir. Veri setinde olası kopmalar araştırılırken incelenmesi gereken kaynakların çerçevesi böylece çizilmektedir.

Tablo 2: Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ ve Değişiklikler listesi

	Yayımlandığı Resmî Gazete'nin	
	Tarihi	Sayısı
	28/6/2012	28337
Tebliğde Değişiklik Yapan Tebliğlerin Yayımlandığı Resmî Gazetelerin		
	Tarihi	Sayısı
1.	26/4/2014	28983
2.	19/8/2015	29450
3.	20/1/2016	29599
4.	23/10/2015	29511
5.	28/2/2017	29993
6.	18/7/2017	30127
7.	20/9/2017	30186 Mükerrer
8.	14/3/2018	30360
9.	1/2/2019	30673

Verilerin Analizi

Yasal düzenlemeler nedeniyle görece daha yüksek frekanslı veriye konsolide şekilde ulaşılamayacağı önceki kısımda açıklanmıştır. Ayrıca solo veya münferit tabloların risklerine de dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Tablo 1’de sunulan ve çalışma kapsamında incelenmesi uygun görülen veriler için öncelikle TBB internet sayfasında yer alan veri sistemine erişilmektedir. Konsolide tablolar dikkate alınmadan solo tablolara odaklanılmaktadır. Odak noktası ister solo ister konsolide tablolar olsun ilk tespit, veri sisteminde finansal tabloların iki ayrı dönem için sunulduğudur. Birinci dönem 2002 – 2017 yıllarını, ikinci dönem 2018’den itibaren günümüzü içermektedir. İnternet sayfasında bu dönemler, “TFRS9-Solo-Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar (3/2018-..)” ve “Solo-Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar (12/2002-12/2017)” şeklinde finansal tablolar başlığında listelenmektedir.

Tablo 1’de sunulan ve çalışma kapsamında incelenmesi uygun görülen verilerin her biri için öncelikle her iki dönem için de veriler indirilerek verilere kolay erişim sorgulanacak ve değerlendirmeler yapılacaktır. TBB, veri sisteminde sunulan bilgilerin BDDK’nın Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliği kapsamında derlendiğini ve bilgilerin eksiksiz ve yanlışsız olması için gerekli özeni sergilediğini deklare etmektedir¹.

Otomasyona uygun verinin kopmasız ve kesintisiz bir şekilde, yanlışsız ve hata içermeyecek şekilde tek sorgu ile getirilebilmesi için en temelde sunulan tabloların ortak değerlendirilmesi ve düzenlemelerin yapılması gerekecektir. Bu düzenlemelerin gerçekleştirilmesi için yapılması gereken çalışma düzenlemesi önerisi Tablo 3’te sunulmuştur. Teknik olarak incelendiğinde ihtiyaç duyulan ve incelenmesi uygun görülen verilerin tarihi süreçteki değişimlerini inceleyerek gerekli düzeltmelerin yapılmasının sağlanması için kullanılması önerilen şablondur. Sütunlarda sunulan tarihler “Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ” üzerinde gerçekleştirilen değişikliklerin tarihidir ve Tablo 2’de listelenmiştir. Satırlarda yer almakta olan (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar), (Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu), (Özkaynaklar-Duran Aktifler), Diğer Faaliyet Giderleri, Donuk Alacaklar, Faiz Dışı Gelirler (Net), Kısa Vadeli Yükümlülükler, Likit Aktifler, Net Faaliyet Kârı(Zararı), Ortalama Aktif Kârlılığı, Özkaynaklar, Sermaye Yeterliliği Oranı, Şube Başına Krediler ve Alacaklar, Şube Başına Personel (kişi), Toplam Aktifler, Toplam Gelirler, Toplam Giderler, Toplam Krediler, Toplam Mevduat, Toplam Varlıklar kalemleri, incelenmesi uygun görülen ve Tablo 1’de sunulan kalemlerdir. Banka muhasebesi ve finansal

¹ Birliğin, sektör mali tablolarını sunuyor olduğu çoklu sorgularda yetersiz kalan eski veri sorgulama sistemi 26 Temmuz 2019 tarihinden itibaren kullanımdan kaldırılmıştır. Yeni sistem için bağlantısı “<https://verisistemi.tbb.org.tr/>” olup, meraklısı için eski sistemin “<https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/veri-sorgulama-sistemi/mali-tablolar/71>” bağlantısı sunulmuştur.

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

raporlama kapsamında düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve otomasyonun sağlanabilmesi için yapılması gereken çalışma önerisi Tablo 3'te her iki tablonun birleştirilmesi şeklinde sunulmuştur.

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

Tablo 3: Veri seti bağlaması için meta veri hazırlama karar tablosu

Süreklilik için Değişiklik İncelemesi (VAR/YOK)	Tebliğde Değişiklik Yapan Tebliğlerin Yayımlandığı Resmî Gazetelerin Tarihleri										
	Veri seti ismi-->	Solo-Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar									
Değişiklik incelenen ana başlık, başlık, kalem, vd.	Öncesi	28/6/2012	26/4/2014	19/8/2015	20/1/2016	23/10/2015	28/2/2017	18/7/2017	20/9/2017	14/3/2018	2.01.2019
(Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Nazım Hesap Pozisyonu)	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
(Özkaynaklar-Duran Aktifler)	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Diğer Faaliyet Giderleri	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Donuk Alacaklar	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Faiz Dışı Gelirler (Net)	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Kısa Vadeli Yükümlülükler	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Likit Aktifler	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Net Faaliyet Kârı(Zararı)	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Ortalama Aktif Kârlılığı	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Özkaynaklar	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Sermaye Yeterliliği Oranı	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Şube Başına Krediler ve Alacaklar	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Şube Başına Personel (kişi)	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Toplam Aktifler	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Toplam Gelirler	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Toplam Giderler	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Toplam Krediler	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Toplam Mevduat	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK
Toplam Varlıklar	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK	VAR/YOK

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

Tebliğ değişim ve güncellemeleri ile ortak veri seti ile derlenen tablo verilerinde gerçekleşecek değişimleri incelemek ve yapılan düzeltmeleri göstermek üzere Tablo 3 kullanımı önerilmektedir. İlgili tablo üzerinde değişiklik var olarak işaretlenen alanlarda meta veri dosyaları hazırlanması değerlendirmelerin hem insan hem bilgisayar açısından kolaylaştırılmış biçimde ele alınmasını sağlayacaktır. Tablo 3'te sunulan inceleme ve düzeltme şablonu doğrultusunda veri tabanlarının bağlanması ve sorguların tek bir veri sorgu tabanı üzerinden gerçekleştirilmesi değerlendirilebilir. Örnek değerlendirme ve düzeltme önerisi sunulacak olunursa Tablo 3'te sunulan Toplam Aktif ve Toplam Varlık kalemlerinin muhasebe kavramı olarak aynı veriyi ifade ettiği bilinmektedir. Veri tabanları bağlanırken bu iki kalemin birbirinin devamı niteliğinde incelenmesi değerlendirilebilir. TBB tarafından geliştirilmiş olan, "Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ" kapsamındaki bilgileri hazırlamak üzere bankaların kullandığı ortak bir format bulunmaktadır.

Ortak şablonda bankalarca doldurulan tablolar, denetçilerin raporları ile birlikte BDDK'ye gönderilen ve TBB web sitesinde yayınlanmak üzere gönderilen bilgilerin aynı olduğunun onayıyla Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Md.14'te yer alan sürede otomatik veri okuma işlemi için elektronik ortamda gönderilmektedir. TBB gelen veriler doğrultusunda banka, grup ve sektör raporları oluşturmakta ve yayınlamaktadır. Veriler ayrıca daha sonra da kullanılmak üzere istatistik veri tabanına aktarılmaktadır. Söz konusu belgeler önceki dönemlerde matbu olarak, aslının aynısıdır şeklinde onaylı ve imzalı nüshalar ile birlikte CD, disket veya e-posta şeklinde TBB merkezine gönderilmiştir.

TBB tarafından sunulan hazır oranlar inceleme altına alındığında kullanılmakta olan Toplam Varlık verisinin mali tablolardan sağlanan on ikinci aya ait veri olduğu gözlemlenecektir. Ortak veri gönderim setinde 1. VARLIKLAR başlığında XI. VARLIKLAR TOPLAMI alt başlığı kalemi kullanılmaktadır. Excel tablosu olarak sorgulandığında, konsolide olmayan mali ve dipnot tablolarından varlıklar çalışma sayfasının A6 hücresinde(6.satır - A sütununda) Varlıklar olarak sunulan kalem A70 hücresinde(70. satır - A sütununda) varlıklar toplamı olarak sunulmaktadır. Muhasebe sistemi ve finansal raporlama açısından Aktif büyüklük Varlık büyüklüğüne eşit kabul ediliyor ise, güncel olarak raporlanan Varlıklar ve Varlıklar Toplamı kalemlerinin geçmiş dönemde derlenen Aktif Kalemler ve Aktif kalemler toplamının ilgili sütunlarıyla bütünleştirilmesi değerlendirilmeye alınmalıdır.

Varlıklar toplamı hücrelerinin hesaplanması için ortak veri gönderim setinde kullanımda olan finansal büyüklükler Türk Parası ve Yabancı Para cinsinden gözlenmekte olan Finansal Varlıklar(Net), Krediler(Net), Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar(Net), Ortaklık Yatırımları, Maddi Duran Varlıklar(Net), Maddi Olmayan Duran Varlıklar(Net), Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller(Net), Cari Vergi Varlığı, Ertelenmiş Vergi Varlığı ve Diğer Aktifler kalemleri toplamı olarak hazırlanmaktadır. Daha önceki dönemde Aktif Toplamı büyüklüğüne ulaşmak için kullanılan büyüklükler ise Türk Parası ve Yabancı Para toplamı olarak Nakit Değerler Ve Merkez Bankası, Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z'A Yansıtılan Finansal Varlıklar(Net), Bankalar, Para Piyasalarından Alacaklar, Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (Net), Krediler Ve Alacaklar, Faktoring Alacakları, Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar (Net), İştirakler (Net), Bağlı Ortaklıklar (Net), Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları) (Net), Kiralama İşlemlerinden Alacaklar, Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar, Maddi Duran Varlıklar(Net), Maddi Olmayan Duran Varlıklar(Net), Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (Net), Vergi Varlığı, Satış Amaçlı Elde Tutulan Ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar (Net), Diğer Aktifler büyüklükleri olarak belirlenmekteydi.

Dikkatle incelenecek olduğunda varlıklar veya aktif toplamı büyüklüğünü oluşturan alt bileşenlerin farklılaştığı gözlenecektir. Hatta tarihsel süreç içerisinde sonradan dahil olan kalemlerin varlığı da fark edilecektir. Muhasebe öğretisi açısından toplam aktif büyüklüğü, toplam varlık büyüklüğüne eşdeğerdir bunların büyüklüklerinin birbirine bağlanmasında herhangi bir sakınca görülmemektedir; ancak alt kalemler ve alt kırılımlar için özenli ve hassas değerlendirmeler yapılması zorunluluk olarak değerlendirilmektedir. TBB tarafından sağlanan veri setinde bu hassasiyetle, bağlamaların gerçekleştirilirken karşılaşılabilecek güçlüklerin farkında olduğundan, iki ayrı veri seti sunumu gerçekleştirdiği düşünülmektedir.

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

Bir başa örnek inceleme altına alındığında güncel olarak 1. VARLIKLAR başlığında, II. İTFA EDİLMİŞ MALİYETİ İLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR (Net) alt başlığının detayında "2.1. Krediler" kalemi tespit edilebilmektedir. 2019 da detaylar görülmeden sadece 2.1. gözlemlenmekteyken İptal edilmiş olarak incelemeye sunulan "İtfa Edilmiş Maliyetiyle Ölçülenler, Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılanlar, Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılanlar" başlıkları 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3 olarak detay olarak sunulmaktaydı. Bu kalemlerin toplamı 2.1. kalemini oluşturmaktaydı. Söz konusu kalemlerin 2018 için kullanımı bulunmamaktadır ve İPTAL-2.1.1 İtfa Edilmiş Maliyetiyle Ölçülenler, İPTAL-2.1.2 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılanlar, İPTAL-2.1.3 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılanlar olarak görüntülenmektedir.

Veri setindeki kesinti noktası olan 2017 için sadece ana kalem kullanıldığı belirtilmelidir. 1. AKTİF başlığında KREDİLER VE ALACAKLAR ana kalemdir. Veri setinin bu kesiminde "Krediler ve Alacaklar (31.12.2006' dan itibaren), Takipteki Krediler, Özel Karşılıklar(-)" kalemlerinin toplamının KREDİLER VE ALACAKLAR ana başlığını oluşturduğu için ana başlığın verildiğini ve bu bileşenlerin kullanımının olmadığı gözlenmektedir. 2016, 2014 ve 2011 yıllarında da ana başlık kaleminin kullanımda olduğu gözlenmektedir.

İncelemeye alınan bu örnek de daha önce incelenen örneklerle paralel nitelikte olup, veri setinde sürekliliğin ve geçmişe yönelik seri sürdürülebilirliğinin sağlanması için veri seti bileşenlerinin detaylıca ve hassas bir şekilde incelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Yukarıda sunulan çalışma prensibi çerçevesinde geleceğin teknolojisine uyumlu, sürdürülebilir ve bilgisayarlı görü uygulamalarının uygulanabilirliği için, meta veri dosyalarının insanlar gibi bilgisayarların da okuyabileceği dilde hazırlanmasının değerlendirilmesi gündeme alınabilir. Mevcut koşullar altında veri setinin tebliğ değişiklikleri ve hesaplama sistemindeki gelişmelerle takip edilmesinde yaşanan zorluklar ve hatta serilerin sürekliliğinde zaman zaman karşılaşılan kopmaların düzeltilmesi ve faydalı verinin üretilebilmesi için çok zorlu ve uzun soluklu bir çalışma yapılması gerektiği açıktır. Bu noktadaki sorguya bir deyimle yaklaşmak yeterince açıklayıcı olacaktır, "atılan taş ürkütülen kurbağaya değecek mi dir?".

SONUÇ VE ÖNERİLER

İşletmecilikte sürdürülebilirliğin önemi, kaynak optimizasyonu açısından geniş tartışma bulan bir alandır. Tartışmalar çoğunlukla maliyet ekseninde ortak bir noktada toplanmaktadır. İşleyen bir mekanizmanın bozularak işlemez hale gelmesinin, sistemin bozulduktan sonra düzeltilmesinin veya yenilenmesinin maliyetinin yüksek olduğu belirtilmektedir. İşletmecilik özelinde ulaşılan bu yargının genişletilerek finansal sistem açısından yakın geçmişten bir anekdot sunulması faydalı görülmektedir. 2001 krizi sonrasında finansal sistemin güçlü ve sağlam bir yapıya kavuşturulması için katılan maliyetler ve geçen sancılı süreç hatıralardan çıkartılmamalı ve yaşananlar yeni nesillere aktarılmalıdır.

Finansal sistem inceleme ve gözetim altındaki hasta, finansal veriler hastanın hayati verileri ve finansal verilerin sunulduğu ortamlar hastanın hayati verilerin takip edildiği ekranlar olarak tasvir edildiğinde, konunun önemi daha net anlaşılacaktır. Sayılan unsurlar sistemin rahatsızlıkları olduğunu veya sağlıklı olduğunu belirtecektir. Yanlış teşhisler, sağlıklı bir hastanın sağlıklı olduğunu veya sağlıklı bir hastanın sağlıklı olduğu savlarının öne sürülmesine neden olabilecektir. İstatistiki hata gibi nitelendirilse de konu firmalar açısından ölüm ile yaşam arasındaki ince çizgidedir.

Finansal sistemin sağlığı ile ilgili çıkarımlarda bulunurken incelenmesi arzu edilen doğru verinin, doğru kişilerce izlenmesi gerekmektedir. Doğru teşhis koyabilmek için hastayı izlemekte kullanılan cihaz ve yöntem değişimlerine uyum sağlamak gerekmektedir. Finansal sistemin sağlığı ile ilgili hayati değerleri sunan verilerin bağlarının bozulmasını engelleyecek tedbirler almaya özen gösterilmelidir.

Finansal sistemin sağlığı ile ilgili verilerin oluşturulması ve ekranlara aktarımında önleyici veya koruyucu hekimlik yapmanın, hastalandıktan sonra tedavi olmaya çalışmaktan hem daha düşük maliyetli hem de daha etkili bir yöntem olacağı unutulmamalıdır. 'İş' önce başımıza gelsin, çaresini

Türkiye Bankalar Birliği Veri Setinde Sunulan Finansal Bilginin ve Oluşturulan Raporların Niteliksel Özelliklerinin İrdelenmesi

sonra düşünürüz yaklaşımı, belirsizliğin ‘sevilmediği’ finans endüstrisinde, güven tesisinin önünde ciddi bir sorun olarak görülmektedir.

Aynı bağlamda piyasa disiplini düşünüldüğünde, BASEL düzenlemeleriyle erişilmek istenilen noktanın şeffaflığın olduğu sürdürülebilir, sürekli ve güvenilir bir ortam olduğu belirtilmelidir. BASEL düzenlemelerinin üçüncü yapısal bloğunda ele alınan, aşırı risk alan bankaların piyasa katılımcılarınca disipline edildiği mekanizmaya erişebilmek için, bankanın finansal performansı ile birlikte hangi risklere ne derecede maruz kaldığının, zamanında, tutarlı ve güvenilir şekilde tespit edilebilmesi gerekmektedir. Bu tespitlerin de ‘sağlıklı’ olarak yapılabilmesi ve sürdürülebilmesinin ön koşulu veri setinde sürekliliğin sağlanmasından geçmektedir. Sürekliliğin sağlanmasından etkilenecek taraflar düşünüldüğünde, finansal aktörlerin rolleri ve etki mekanizmasındaki konumlarının değerlendirilmesi konuları ön plana çıkmaktadır.

Zaman serisi analizi çalışmaları gerçekleştirilirken, ihtiyaç duyulan finansal veriye ulaşıldığı düşünülerek aynı isim altındaki veri sürekli veridir ön kabulü ile yaklaşım konusunda temkinli olunmalıdır. Aynı başlık veya isimle adlandırılan serinin, hesaplama biçimi ve/veya içeriğinin değişebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle bilgi teknolojileri alanındaki gelişmelerle veri tabanlarından sorgular ile temin edilen analiz verilerine insan müdahalesi olmadan erişilmesi, veri tabanlarının kurgusunun çok hassas bir şekilde yerine getirilmesini gerektirmektedir. Bu noktada öncelikli görev şüphesiz ki veri derleyicisi kurum, kuruluşu düşmektedir.

Veri setinde yaşanan kesintilerin, kopmaların ve/veya hatalı değerlendirmelere neden olabilecek noktaların sorumluluğu sadece TBB’ye yüklenmemelidir. Olası riskleri içeren süreç çok ve çeşitli paydaşı içerisine alan geniş perspektifli bir alandır. Finansal tablo hazırlayanlardan, bu tabloları denetleyenlere, finansal tabloları derleyenlerden, finansal tabloları kullananlara ve hatta finansal tabloların içeriğine karar verenlere kadar her birim kendince sorumluluklar taşımaktadır.

Dikkat edilmesi gereken başka bir nokta finansal tabloların sunum biçimi ve frekanslarıdır. Yasal düzenlemeler nedeniyle görece daha yüksek frekanslı veriye konsolide şekilde ulaşamayacaktır. Bu durum değerlendirmeler yapılırken çok temkinli olmayı gerektirmektedir. Solo finansal tabloların bağımsız dış denetimden geçmemiş olma durumunun verinin güvenilirliği üzerindeki en önemli baskı unsuru olduğu hatırlanmalıdır. Ayrıca farklı ihtiyaç grupları için hazırlanan aynı veya benzer isimli mali tablolar çeşitli derinlikte bilgi barındıracaktır ve farklı ihtiyaç grupları için düzenlenen mali tabloların bir arada kullanımı gerektiğinde dikkatlice düzeltmelerin yapılarak verilerin araştırılmak istenilen aynı konuyu ifade ettiğinden emin olunmalıdır.

Sonuç ve özet olarak finansal sistemle ilgili çalışmalarda ticari hayatın gizliliğini ihlal etmeyecek ve çalışmaya dahil edilmiş verilerin, çalışmanın sonuçlarının yanı sıra sunulması arzu edilen bir durumdur. Verinin kaynaklarına yapılan alıntılar, oluşturulan veri setini açıklamada çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Hatta çalışma içerisinde kullanılan veri seti öğeleri zaman içerisinde düzeltmelere tabi tutulabilmektedir.

Son olarak dikkat çekilmesi istenilen bir nokta oluşturulan veri setleri ile ilgili “meta veri” dosyalarının ihtiyaç sahiplerince kullanılabilir şekilde hazırlanması ve veri setinin yanı sıra kullanıma sunulması gerekliliğidir.

TBB’nin veri setleriyle, temel ve destekleyici niteliklere sahip finansal tabloları ve finansal tablo verilerini sunmaya yönelik çabayı sergilediği gözlenmektedir. Günümüz teknolojisini geleceğe taşıyabilmek için sunulan verinin madencilikle faydalı hale getirilebilmesi ve bilgisayarlı görüş teknolojileriyle otomasyona tam uyumlu hale getirilmesi için TBB veri sistemi üzerinde ciddi çalışma yapılması gerektiği belirtilmelidir. Ayrıca bu konunun sadece TBB ile ilgili olmadığı da belirtilmelidir. TBB kendisine sunulan veriyi işlemektedir. TBB mevcut alt yapısını tam uyumlu hale getirirse bile, karar mekanizmasının başından yasal düzenlemeler ile finansal tabloların sürekliliğinin, veri madenciliği ve bilgisayarlı görüş uygulamalarına adaptasyonunun güvence altına alınması gerektiği belirtilmelidir. Yasalar ile güvence altına alınacak böylesi ideal bir uygulama, halka, düzenleyici ve denetleyici kuruluş(lar)a ve meslek örgütlerine toplu fayda sağlayacak, algoritmik işlemlere yoğun olarak konu olan global ölçekteki finansal sistemden Türkiye ekonomisine fonların kazandırılması yönünde katalizör etkisi gösterecektir.

KAYNAKLAR

- Akbank. (2020). Konsolide finansal göstergeler. Retrieved November 5, 2020, from <https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/finansal-raporlar/detay/Finansal-gostergeler/352/573/0>
- Akbank T.A.Ş. (2019). Bankaların konsolide finansal tablolarının düzenlenmesine ilişkin tebliğ'in 5. Maddesinin 6. Fıkrası kapsamında "Türkiye finansal raporlama standartları"na uygun olarak hazırlanan mali tablolar. Retrieved from <https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/images/pdf/tfrs/2-yariyil-tfrs-konsolide.pdf>
- Bankacılık Kanunu, Pub. L. No. 5411, Resmi Gazete (2005). Resmi Gazete. Retrieved from <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5411&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar İle Bunlara İlişkin Açıklama Ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ (2012). Retrieved from <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16290&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5>
- Bankaların Konsolide Finansal Tablolarının Düzenlenmesine İlişkin Tebliğ (2006). Retrieved from <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10770&MevzuatTur=9&MevzuatTertip=5>
- Bankaların Muhasebe Uygulamalarına Ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2006).
- Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve 2018 Sürümü (2019). Resmi Gazete. Retrieved from [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/Finansal_Raporlamaya_İlişkin_Kavramsal_Çerçeve_\(2018_Sürümü\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/Finansal_Raporlamaya_İlişkin_Kavramsal_Çerçeve_(2018_Sürümü).pdf)
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu. Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararı (2018). TMS/TFRS'lerin Uygulama Kapsamına İlişkin Kurul Kararları. Retrieved from [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Kurul_Kararları/TMS_Kurul_Kararları/TMS_Uygulama_Kapsamına_İlişkin_Kurul_Kararı_Güncel\(1\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Kurul_Kararları/TMS_Kurul_Kararları/TMS_Uygulama_Kapsamına_İlişkin_Kurul_Kararı_Güncel(1).pdf)
- Kartal, M. T., & Çoban Çelikdemir, N. (2019). Bankalarda İç Kontrol ve İç Denetim Faaliyetlerinin Eşgüdümü: Şube Denetim Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme. TIDE Academia Research, (1), 33–53. Retrieved from <http://static.dergipark.org.tr/article-download/f89e/336e/75a8/5d175b3208d63.pdf?>
- Machiavelli, N. (2012). Prens (6th ed.). Galatasaray, İstanbul: Can Yayınları.
- Özkan, T. (2020). Türk Bankacılık Sektöründe Finansal Performans Ölçmede TOPSIS Yönteminin Kullanımı: Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama. Maliye Finans Yazıları, (113), 47–64. <https://doi.org/10.33203/mfy.566714>
- PwC Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş. (2020). Bağımsız Denetçi Raporu. İstanbul.
- TBB. Türkiye Bankalar Birliği Statüsü (2006). Retrieved from <https://www.tbb.org.tr/tr/hakkimizda/kurumsal/hakkında/statu/11>
- Tuncer, D., Ayhan, D. Y., & Bacacı Varoğlu, D. (2008). Genel İşletmecilik Bilgileri (2nd ed.). Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2020). Retrieved May 27, 2020, from <https://verisistemi.tbb.org.tr/>
- Türkiye Bankalar Birliği. (2020). Türkiye Bankalar Birliği - Vizyon, Misyon ve Temel Değerler. Retrieved May 27, 2020, from <https://www.tbb.org.tr/tr/hakkimizda/kurumsal/hakkında/vizyon,-misyon-ve-temel-degerler/12>